

Izseljensko društvo
SLOVENIJA V SVETU

II. TABOR SLOVENCEV PO SVETU

Po petdesetih letih ...

Sobota, 23. junija 1995
Zavod sv. Stanislava
Šentvid – Ljubljana

Boštjan Kocmur,

predsednik Izselskega društva Slovenija v svetu

Petdeset let mineva od verjetno najtežje dobe zgodovine slovenskega naroda, ko je po težkih letih vojne komunistična partija pobila velik del naroda, drugega pognala v tujino, tretjega pa pol stoletja ustrahovala pod domačo tiranijo. Razdvojila je prijatelje, sosede, družine. Razdvojila je narod.

Po petdesetih letih se nekateri srečujete ob vračanju, morda celo z mislijo, da bi radi za stalno ostali doma.

Izselsko društvo Slovenija v svetu – v tem poslopju ima svoj sedež – je izbralo ta zavod za spominsko proslavo te petdesetletnice. To ni le naključje. Potreba društva Slovenija v svetu se je rodila iz skrbi za vse, ki ste pred petdesetimi leti nastopili pot begunstva v tuje, neznane dežele in za vse one, ki jih slovenska zibelka ni zibala na domačih tleh.

Škofovi zavodi v Šentvidu. Od začetka tega stoletja se je tu vzgajal cvet slovenske mladine. Ti zavodi so ji bili dom in zavetje. Ob koncu vojne se je pa ta dom spremenil v ječo in pekel, kjer so se razdivjale apokaliptične sile zla. Tu so bili mučeni naši bratje po krvi, ki so se uprli breznarodnemu brezboštvu. Od tod so šli na zadnjo pot v smrt. Nekateri izmed vas ste po božji volji preživeli tukaj tiste težke dni, drugi ste imeli tu svojce, sorodnike ali prijatelje.

Zato smo tudi mi, ki izhajamo iz vas, želeli imeti svoje središče tukaj, na tem svetem kraju, kot simbol trpljenja in junaštva. Želeli smo prav tu služiti istemu namenu, za katerega so umirali: Bog in narod. Zlasti narod, razkropljen po svetu.

Po petdesetih letih se Zavod sv. Stanislava kot kraj trpljenja in uničevanja spreminja v kraj upanja in ponosa, kjer pričakujemo, da iz njega zraste nova generacija za nove čase.

S to slavnostno akademijo se vsi skupaj spomnimo vseh Slovencev, ki so bili žrtve holokavsta in onih, ki so ga čudežno preživeli. Zato smo hvaležni najprej Vsemogočnemu, da je po tolikih letih ta zavod prišel nazaj v cerkvene roke, naša zahvala pa gre tudi cerkvenemu predstavništvu, saj je našemu društvu odstopilo prostor za naše delovanje.

Namen tega zavoda je vzgoja nove slovenske mladine, namen našega društva pa je biti most med domovino in celinami sveta, kjer živi in utripa slovensko srce, z vero v Boga in v lepšo prihodnost naše mlade države Slovenije. Bog vas živi!

SLAVNOSTNI GOVOR

Prof. Tine Vivod, Argentina

V začetku je bila revolucija. S temi besedami bi lahko začel našo zgodbo. Slovenska komunistična partija, ki je združevala peščico revolucionarjev ali natančno eno tisočinko slovenskega prebivalstva, je namreč narodu vsilila svojo voljo, ki se je glasila: „Veličastna borba, ki jo bijejo vsi sovjetski narodi pod genialnim vodstvom svojega in našega velikega Stalina, je tudi sveta nacionalna vojna slovenskega naroda”. Za revolucijo se je odločila, ne ker bi bilo dobro za narod, ampak ker je bilo to v korist sovjetski armadi, ki naj bi bila z našo revolucijo razbremenjena in ker je bilo v korist njej, partiji, saj je bila revolucija edina možnost, da se zavihti na oblast. Revolucija je bila za naš narod neizmerna nesreča. Po svoji vsebini je bila izdaja narodnih interesov, po svojih metodah pa zločin.

V revoluciji in protirevoluciji je šlo v jedru za spopad dveh kultur: materialistične, totalitarne in teroristične na eni strani in humanistične, krščanske in evropske na drugi. Partijsko vodstvo je izigralo nacionalna čustva vseh Slovencev. Tistih, ki so se ji pridružili misleč, da gre res za NOB in vseh ostalih. Koliko naših rojakov je plačalo to partijsko pustolovščino, ni mogoče ugotoviti. Na tisoče jih je plačalo z življenjem, drugi desetisoči so plačali z izgubo domovine, vsa Slovenija pa je plačala s petinštiridesetletnim zaslužnjem.

Težka slutnja, šklopotajoči vlak, udarja s kolesi udušljivi zrak:

izdani ste, prodani ste;

izdani ste, prodani ste;

prodani ste, izdani ste ...

Tisti, ki smo se rešili iz partijske Slovenije in nas ni doletela usoda sotrpinov, ki jih je nova svoboda pripravila v podzemne jame v Rogu ter v jaške in jarke pri Teharjah ali pri Celju, smo se znašli v tujini brez vsega, a veseli, da smo se rešili partijske oblasti.

Ne, nismo ostali brez vsega! S seboj smo prinesli vero in poštenost, voljo do življenja in delavnost. V začetku smo mislili, da bo naše bivanje v tujini trajalo štirinajst dni ali kvečjemu nekaj mesecev. A ta čas je postajal vedno daljši. Zato smo si že v taboriščih, v barakah na Koroškem in v Italiji uredili organizirano skupnost, s tiskom in šolo, verskim življenjem in prosvetnim delom in čakali na dokončno naselitev največ zunaj Evrope.

Kot otrok sem na kuhinjski steni prvič videl črnobel portret mladih vojakov. Takrat sem po materinem pripovedovanju prvič slišal o njenih petih bratih domobrancih. Da so dva vrnili in ubili. Od takrat mi je beseda vračanje strašno zvenela. Polna je bila slutenj bolečih in žalostnih spominov.

Potem so nas razselili. Največ v Združene države Amerike, Kanado, Argentino in Avstralijo. Danes nas je v tujini pol milijona, to je četrtnina slovenskega naroda. Začetki niso bili lahki. Novo domovino smo v začetku občutili zaradi nje drugačnosti kot mačeho. Namesto naših zelenih hribčkov s cerkvicami in zasneženimi gorami – od sonca požgana pampna ravnina in pampa in pampa, in velemestni cement. Namesto štirih letnih časov, vsak s svojo lepoto, svojo posebnostjo – le dve dobi: vroča in deževna. Namesto prijetnega podnebja - neznosna sončna pripeka in vlažen mrz. Drugačni ljudje, drug jezik, drugačne navade, drugačen značaj. V tej drugačnosti je bilo treba začeti življenje čisto na novo. Poiskati delo in stanovanje, stanovanje in delo. Pri iskanju služb so bile diplome in dosedaj opravljeno delo brez vsake vrednosti. Treba je bilo zagrabiti za vsako delo. Inženirji so sadili drevesa in profesorji so delali ceste, učiteljice bile služkinje in tudi duhovnikom ni bilo lahko.

Potem pa domotožje, ta večno spremljajoča senca slehernega izseljenca, ki je v svoji domovini preživel vsaj nekaj let. Lažje ga bi bilo prenašati, ko bi ne bila domovina, vsaj za nas, neprodno zaprta.

V prvem desetletju so bile nekatere družine, po sili razmer, ločene. Ko je otrok spoznal očeta, begunca, po osmih ali dvanajstih letih, ko sta se srečala v Ameriki mož in žena in sta bila spet eno, je ob sreči dahnila grenkoba ob vprašanju otroka: Mamica, kdo je ta gospod? - In kako je bilo težko razumeti, da je bil očka zaprt in da so mu rekli izdajalec!

Povsod, kamor smo se naselili, smo se začeli povezovati v slovenske skupnosti. Verjetno nam je to najbolj uspelo v Argentini, ker so tamkajšnje oblasti dovolile, da smo se naselili skupaj in ker je bila med nami močna skupina izobražencev, zlasti duhovnikov. Istočasno, ko smo gradili svoje družinske domove, smo zidali svoja prosvetna središča in kapele. Organizirali smo osnovnošolske in gimnazijske tečaje, pevske zборе, gledališke predstave, izobraževalna predavanja, informativni tisk in radijske oddaje, knjižne izdaje in umetniške razstave, pa seveda bogato versko življenje. Z eno besedo: ustvarili smo si Slovenijo v malem. Še to je treba poudariti, da nismo pri tem delu dobili nobene podpore ali pomoči od domovine. Nasprotno: prek Izseljenske matice, ki je bila transmizija partije, samo polena. Mi, za partijsko Slovenijo, nismo obstajali. Naša narodna zavest in medsebojno spoštovanje v skladni različnosti sta rodili moč. Hoteli smo znova pognati iz tisočerih korenin. Morali smo se naučiti živeti z večjim naporom in istočasno smo bili deležni večjega bogastva. Zavestno smo sprejeli slovensko duhovno domovinstvo in uspeli tudi v tujem okolju. Ne le, da so mnogi naši rojaki dosegli visoka mesta v tuji državi in upravi in znanosti in vednosti. Tudi kot narodna skupnost uživamo po vseh deželah izjemno velik ugled. Postali smo dobri in ugledni državljani kjerkoli živimo, ker smo ostali tudi dobri in zavedni Slovenci. Nismo se odpovedali slovenstvu, pa čeprav so nam jemali državljanstvo. Ostali smo zvesti narodu in Bogu, gojili ljubezen do bližnjega in nikdar ni padla beseda maščevanja. Smer nam je dala zavest poslanstva in naše poslanstvo je pričevanje. Kot viharik je vsak izmed nas bil poklican, da priča o dogodkih in ohranja vrednote.

Poleg ohranjanja slovenstva kot dane nam vrednote, ki jo je treba ohranjati, dokler je to po pameti mogoče, smo poskušali vplivati na prihod demokracije v Sloveniji. Obveščali smo se med seboj v tujini o dogajanju doma; s pismi in tiskom informirali o tem rojake doma, predvsem pa z osebnimi stiki obveščali tuji svet o komunističnem totalitarizmu v Sloveniji. Ko je padel berlinski zid tudi v Sloveniji, smo odločilno vplivali na tuje vlade, da so priznale samostojno slovensko državo. Tako je bila na primer Argentina med prvimi državami, ki jo je priznala. Posebno tedaj smo lahko doumeli smisel našega bivanja na tujem. Res smo z izgubo domovine ogromno izgubili. Res smo ji pa lahko tudi v neponovljivem zgodovinskem trenutku veliko dali. Postali smo slovenska narodna postojanka v svetu. Na vseh kontinentih so te postojanke. Tudi tam, kjer je le peščica ljudi, ki ljubijo, čutijo slovensko.

Vsi se čudijo od kod ta moč. Od kod ta vztrajnost. Od kod, od kod?.. Izvira iz ljubezni do naroda. Izvira iz junakov. To je plod mučencev. Zato danes, v imenu rodu, kateremu so bile prihranjene grozote, grozote vojne in revolucije, pričam in izpovedujem domu in svetu z besedami pesnika. Potem ko je že skoraj večina neposrednih prič legla v zemljo, se napačne trditve ponavljajo po šolah in spisih kot dognana resnica. Po tolikih letih še vedno boli krivica, ki nam jo je zadal režim v imenu domovine: narodni izdajalci.

Ne, moj oče in moji strici niso bili izdajalci. Moja mati in vsa moja žlahta, vsi naši sopotniki - vem, da so čutili in še čutijo čisto domovinsko ljubezen, kot ve le Cankar, da jo more čutiti brezdomec v tujini. To je resnica in te resnice ne bo mogla izpodkopati tudi tisočletna laž ne.

Na teh svetih tleh Škofovih zavodov, posvečenim od začetka stoletja narodu in Bogu, katere so oskrunili nemški nacisti s krvjo preganjanih in mučenih, ker jih je bolelo slovenstvo in krščanstvo;

na teh svetih tleh, kjer je nacističnega boga zamenjal komunistični v znamenju ropa, požiga in umora, ko so zavodi postali največja mučilnica nedolžnih;

na teh svetih tleh, kjer je je do leta 1991 kraljevala jugoslovanska armada kot zadnji steber komunističnega sistema;

na teh svetih tleh izrekam svoj „**verujem!**” v moč ljubezni, resnice in pravice. Ne vračamo se iz koristi, ne iščemo revanšizma ne maščevanja.

Izrekam svoj „**verujem!**” v nujnost sprave, ker narod ljubimo. Zahtevamo od dedičev revolucije javne zadostitve in javnega obžalovanja. To smo tudi potrdili s petindvajsettisočimi podpisi poziva državnemu zboru in pristojnim oblastem, zares!

Izrekam svoj „**verujem!**” v moč prelitve krvi in mučeništva za novo pomlad, za prerojenje. Vsak naj stori, kar mora in kar mu stan veleva.

Naša roka je še vedno ponujena in za objem sta potrebna dva.

Pridi, brat, čas je že!

Danes ni konec, je nov začetek.

POZDRAV GOSTOV

Ga. Ema Pogačar, Kanada

V imenu Slovenskega kanadskega sveta prisrčen pozdrav vsem skupaj. Veseli smo tega srečanja ob tako pomembni obletnici našega izseljenstva. Če mi dovolite, bi vam v kratkem povedala, kako živimo in kaj delamo v Kanadi za naše slovenstvo.

Ko smo pristali na obalah Kanade, smo seboj prinesli močno in odločno zavest slovenske države, vero in poštenje. Vse to smo gojili doma in potem skozi taborišča. Mali listič Slovenska država se je razvil v mesečnik, ki izhaja že 45 let. Ustanovili smo krovno organizacijo Slovenski kanadski svet, ki združuje slovenska društva že od leta 1976 in organizirali manifestacijo ob slovenskem prazniku 60/30: 60 let po letu 1918 skozi trideset let po prihodu politične emigracije, katere se je udeležilo nad 1.500 kanadskih Slovencev. V katedrali svetega Mihaela v Torontu je maševal naš škof, zdaj nadškof dr. Alojzij Ambrožič, akademije pa so se udeležili federalni in provincialni ministri, župan Toronta in druge ugledne osebnosti. Inicijativa je postala realnost, da imamo še danes skupne prireditve, Slovenski dan, letos že šestintrideseti. Pomembnost Slovenskega dne so poudarjali še zlasti govorniki kot dr. Miha Krek, dr. Ciril Žebot ter gospodje iz Slovenije Peterle, Oman in Osterc. Vsako leto priredimo romanje v Midland, kraj kanadskih mučencev, kjer se ob slovenskem križu spominjamo naših mučencev. V zimskem času imamo pet informativnih seminarjev, o dejavnosti slovenskega življenja in vzdržujemo stike s Slovenijo, Kanado in mednarodnimi forumi. Ob času rojstva slovenske države smo v Torontu priredili javno manifestacijo pred državnim parlamentom, katere se je udeležilo nad tisoč Slovencev. Mnogo smo pripomogli k osamosvojitvi z različnimi spomenicami in gmotno pomočjo. Nepozabna je vigilija slovenske kanadske mladine 1991. leta v spomin padlim Slovincem v zadnji desetdnevni vojni. Lani je Slovenski kanadski svet, skupno s Slovenijo v svetu, organiziral obisk komornega zbora Ave, letos pa pripravljamo obisk Domžalskega komornega zbora.

Ob vsem tem našem prizadevanju pa se rodimo in umiramo z željo ostati Slovenci, utrjevati to zavest v naših otrocih. Naj jim bo v ponos, da so njihove korenine v naši mali po obsegu, toda duhovno veliki Sloveniji, po kulturni zavesti, poštenosti in veri. Naj se zavedajo, da so potomci junakov mučencev, ki so pred petdesetimi leti umirali za Boga, narod in domovino!

Msgr. Janez Pucelj, Nemčija

Današnji zbor slovenskih izseljencev iz vseh koncev sveta v Škofovih zavodih najprisrčneje pozdravljamo tudi slovenski rojaki iz Nemčije. Čeprav ne tako oddaljeni od rojstne dežele, kot mnogi tukaj zbrani, dobro poznamo in delimo z vami čustvo hrepenenja po domovini, po njenih lepotah, po njenih plemenitih ljudeh. Žal ne moremo biti številneje zbrani ta večer z vami, zato tem bolj srčno želimo prijetno počutje in utrditev prijateljskih vezi.*

* Pozdrav prebrala Pavlinka Korošec Kocmur (op. ur.)

Dr. Mate Resmann, ZDA

Prihajamo iz Amerike, katere odkritje pomeni začetek novega veka v človeški zgodovini.
Prihajamo iz Amerike, kjer je bila prva demokracija z zapisano ustavo.
Prihajamo iz Amerike, ki je lepo in dostojno preživela svojo težko državljansko vojno.
Prihajamo iz Amerike, ki je bila odločilni faktor v dveh svetovnih vojnah.

Prihajamo v Slovenijo, v Cankarjev in Prešernov raj pod Triglavom.
Prihajamo v Slovenijo v Cankarjevo dolino šentflorjansko z vsemi napakami in pomanjkljivostmi, katere je veliki Ivan Cankar bičal.

Pred dvajsetimi leti mi je prišel v roke krasen roman ruskega oporečniškega pisatelja Vladimirja Maksimova. Naslov romana je Sedem dni stvarjenja. V šestih poglavjih pisatelj opisuje težko življenje v boljševiški Rusiji skozi tri generacije, skozi šest težkih delovnih dni. Za sedmi dan, za konec stvarjenja pa je pisatelj Vladimir Maksimov napisal, – ne poglavja s 60 do 100 stranmi, ampak samo en stavek: In prišel je, napočil je sedmi dan, dan upanja in dan vstajenja.

Slovenci v svetu smo z velikim upanjem pričakovali, da se bo Slovenija po osvoboditvi v kratkem času resnično prerodila in da bo to res njen dan vstajenja. Vendar takega veselja nimamo v svojih dušah, ker vidimo, da je v Sloveniji treba še veliko napraviti za to, da se bo Slovenija prerodila, da bo stopila na resnično demokratično pot in da bo prelomila z grdo preteklostjo.
Pozdravljeni!

Dr. Janez Zorec, Francija

Slovenke, Slovenci – romarji!
Romarji zato, ker vam je romanje bilo vsiljeno.
Romarji, ker ste morali v svet.
Romarji tisti, ki ste na tleh svoje lastne domovine bili tujci, ker je bila vsiljena miselnost vam tuja.

Kjerkoli je Slovenec romal, je nosil v svojem srcu domovino; tisto domovino, ki nosi tudi v svojem srcu duh tistih, zaradi katerih smo se tukaj zbrali. Duh pomorjenih, ki nas je vodil kot Mojzes v obljubljeni deželo. Ta duh je edini, ki je odkupil, izprosil svobodo, suverenost države Slovenije.

Z željo, da bi se v nas upečatila ta resnica, da so naši mrtvi izprosili svobodo, ki danes uživamo, da bi postali do večnosti priče te resnice, vas pozdravljajo Slovenci iz države človekovih pravic.

Ivo Jevnikar, zamejski Slovenci iz Italije

V veliko čast mi je, da vam lahko prinesem pozdrav iz Trsta, pozdrav vseh tistih v našem zamejstvu pod Italijo, ki poznajo in razumejo usodo naše politične emigracije ter cenijo njene velike narodne, kulturne in verske dosežke. Ta del zamejstva je ves povojni čas sledil vašemu delu in je predstavljal in deloma še predstavlja tudi most zdomskega bogastva v matično domovino, pa naj gre za delo inštitucij, kot je naš tržaški radio (Trst A) ali drugih pobud, kot je revija Mladika, kot so študijski dnevi Draga, kot je tednik Katoliški glas in še bi lahko našteval. Vem, da si vsi želimo kulturnega sporeda, da si ne želimo dolgih govorov, vendar je tukaj priložnost, je tukaj okrogla obletnica, da povemo tudi nekatere stvari, ki jih je treba povedati, in sicer dolžno priznanje in zahvalo za to, kar so begunci storili v naših zamejskih krajih, v krajih, kjer so se begunci za nekaj časa ali pa za vedno ustavili. V krajih, kjer so našli narodno pogorišče po več kot dvajsetih letih fašističnega nasilja in raznarodovanja in po krvavi vojni. Nekateri so tako tudi številčno okrepili našo narodnostno skupnost – to velja tudi za Koroško – in to pravim sam, ker sem tudi sam iz take mešane družine in je moj oče v teh zavodih študiral in sem na to lahko ponosen.

Vendar bi rad poudaril predvsem bistven prispevek, ki so ga dali begunci in ga še dajejo nekateri na našem verskem, šolskem, prosvetnem, publicističnem in tudi političnem področju. Ni bilo lahko; kot niste bili nekateri lepo sprejeti v Argentini ali kje drugje, se je tudi v naših krajih našel kdo ali se še danes najde, ki čisto po svoje gleda na našo zgodovino, ki ni izkazal dobrodošlice. To najdemo, žal, še danes. Naša zgodovina na Primorskem je bila drugačna. Mogoče so tudi zato nastali nekateri nesporazumi, vendar je danes, ob tej okrogli obletnici, treba jasno poudariti, da bi v našem zamejstvu, v Trstu in Gorici po vsej verjetnosti ne imeli slovenskih šol, ko bi ne priskočili na pomoč begunski izobraženci. V marsikateri župniji bi ne imeli slovenskega duhovnika, marsikaterega društva ne bi ustanovili, marsikatere publikacije, ki še danes izhaja, ne bi začele izhajati, ker ni bilo ljudi po petindvajsetletnem fašističnem preganjanju. Vse to je, žal, še vedno premalo raziskano, vendar drži kot pribito in hvala vam za to!

Inž. Peter Pavlin, Kanada

Današnje srečanje ne bi bilo popolno, če se ne bi spomnili borcev, ki so izgubili svoje življenje v boju na Grčaricah in ki so bili moji soborci. Partizani so napadli četniško skupino 8. septembra 1943. Bitka je bila težka, trajala je tri dni, izgubili smo veliko borcev, posebej našega poveljnika Boruta Koprivice. Ker pomoč, ki nam je bila obljubljena, ni prišla, smo privolili na premirje. Partizani se pa pod vodstvom Pera Popivode premirja niso držali. Napadli so nas, nas razorožili, zvezali in obdolžili izdajstva. Kot mladoletniki smo bili obsojeni na prisilno delo, ostali ujetniki pa so bili ustreljeni. Teh mladoletnikov se nas je rešilo osem. Osebno sem bil v stiku samo z enim, in sicer z Andrejem Mehletom. On je kasneje padel pri domobrancih, katerim sva se skupaj pridružila.

Soborci Grčaric: po dvainpetdesetih letih sem obiskal kraj naše borbe in vaše grobove. Naj vam bo lahka slovenska zemlja, ki ste zanjo darovali svoje življenje – in vsi ostali: počivajte v miru. Bog z vami!